

سوال

من اخلاق بسیار بدی دارم و همیشه با مادرم بد رفتاری می‌کنم و عصبانی‌اش می‌کنم. گاهی اوقات اخلاقم خوب است و بیشتر اوقات بد، با این وضعیت چطور می‌توانم اخلاقم را خوب کنم؟ چه چیزهایی من را برای نیکی در حق پدر و مادرم و اخلاق خوب کمک می‌کند؟ آیا برای اخلاق بدم مجازات می‌شوم؟ یا اخلاق خوب صرفاً مستحب است؟ و اگر اخلاقم را از روی ریا خوب کنم و می‌دانم در حال انجام یک شرک اصغر هستم چطور خواهم توانست بر اخلاق خوب و مخلصانه دوام بیاورم؟

پاسخ مفصل

الحمد لله.

اولاً:

اخلاق خوب سنگین‌ترین چیز در ترازوی اعمال روز قیامت است و خوش‌اخلاق‌ترین مردم نزدیک‌ترین‌شان به پیامبر از نظر جایگاه در روز قیامت خواهد بود.

ترمذی (۲۰۱۸) از جابر روایت کرده که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمود: (از محبوب‌ترین شما نزد من و نزدیک‌ترین‌تان به من از نظر جایگاه در روز قیامت خوش‌اخلاق‌ترین‌های شمایند).

ترمذی این روایت را صحیح دانسته و همچنین آلبانی در صحیح سنن ترمذی.

و بخاری (۶۰۳۵) و مسلم (۲۳۲۱) از عبدالله بن عمرو از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - روایت کرده‌اند که فرمود: بهترین شما خوش‌اخلاق‌ترین‌های شمایند.

امام نووی - رحمه الله - می‌گوید:

«این حدیث شامل تشویق به اخلاق نیک و بیان فضیلت صاحب آن است و [همچنین] آنکه این صفت پیامبران خداوند متعال و اولیای اوست.

حسن بصری می‌گوید: حقیقت اخلاق نیک بذل خیر و دست نگه داشتن از آزار و بشاشت چهره است.

قاضی عیاض می‌گوید: آن مخالفت با مردم با زیبایی و بشارت و محبت و دلسوزی در حق آنان و تحمل‌شان و شکیبایی و صبر با آنان در چیزهایی است که دوست داشتنی نیست و ترک تکبر و گردن‌فرازی بر آنها و دوری از تندی و خشم و مواخذه است».

ثانیا:

بدی در حق پدر و مادر از گناهان کبیره است و شخص عاق در دنیا و آخرت رستگار نمی‌شود.

بر مرد و زن مسلمان واجب است که در حق والدین احسان کامل را ادا کنند و به هر روش ممکن در حقشان نیکی کنند و از خشمگین کردن و نافرمانی و عقوبت آنان دوری گیرند.

ثالثا:

نیک گرداندن اخلاق و تهذیب آن از طریق این وسائل ممکن است:

- شناخت فضایل اخلاق نیک و پاداش مترتب بر آن در دنیا و آخرت.

- شناخت بدی‌ها و پیامدهای بد اخلاق ناپسند و مجازات و تاثیر ناگوار آن.

- نگاه انداختن به سیرت سلف و احوال صالحان.

- دوری از خشم و مزین ساختن خود به صبر و تمرین بر آرامش و عدم عجله.

- نشست و برخاست با انسان‌های خوش اخلاق و دوری از هم‌نشینی با بداخلاقان.

- تمرین نفس بر اخلاق نیک و عادت دادن و مجبور ساختنش به آن و صبر بر این تمرین.

و در پایان: دعا و درخواست از الله متعال برای نیکو گرداندن اخلاقت و یاری تو در این زمینه، و یکی از دعا‌های پیامبر -

صلی الله علیه وسلم - چنین بود که: (خداوندا خلقت مرا نیکو ساختی پس اخلاق مرا نیز نیکو گردان) به روایت احمد

(۲۴۳۹۲) محققان مسند احمد و آل‌بانی در صحیح الجامع (۱۳۰۷) آن را صحیح دانسته‌اند.

اما اگر مسلمان یک جا پایش لغزید و رفتار بدی از خود نشان داد سریع عذرخواهی کند و بدی خود را جبران کند و عزم بر بهتر کردن اخلاقش نماید.

مسلمان هرگاه سعی در بهتر کردن اخلاقش می‌نماید این را برای اجرای دستور الله تعالی و خشنودی او و اقتدا به پیامبر -

صلی الله علیه وسلم - انجام می‌دهد، مانند دیگر عبادات، و برای ستایش مردم چنین نمی‌کند تا ثوابش باطل شده و برای ریاکاری‌اش مستحق مجازات شود.

همانطور که مسلمان در همه‌ی عباداتش برای اخلاص تلاش می‌کند، به همان صورت هنگام تصحیح اخلاقش همیشه امر خداوند و حساب و کتاب و ترازوی اعمال و بهشت و دوزخ را در نظر می‌گیرد و این را می‌داند که مردم به او سود و زیانی نخواهند رساند.

بنابراین یاد آخرت از مهم‌ترین وسائلی است که مسلمان را برای اخلاص یاری می‌رساند.

چهارم:

از جمله مواردی که در امر نیکی به والدین یاری می‌رساند:

- شناخت حق والدین و فضل آنان که چگونه در راه تربیت فرزندان و فراهم ساختن یک زندگی راحت برایشان تلاش می‌کنند.

- شناخت نصوص شرعی وارد شده درباره تشویق به نیکی در حق پدر و مادر و ترغیب به آن، و همینطور نصوص وارد شده در زمینه‌ی ترهیب و تهدید نسبت به عقوق والدین و شناخت تاثیر آن و جزای دنیوی و اخروی‌اش.

- شناخت این مساله که نیکی در حق والدین از بزرگترین اسباب به دست آوردن نیکی فرزندان است و بدی در حق آنان از بزرگترین عوامل بدی فرزندان خود فرد در حقش خواهد بود.

- نگاه به سیرت سلف صالح و نیکی آنان در حق پدران و مادران‌شان.

- خواندن کتاب‌ها و نوشته‌هایی درباره‌ی نیکی و بدرفتاری با پدر و مادر و شنیدن دروس شرعی در این باره.

- هدیه و سخن نیک و چهره‌ی بشاش و دعای بسیار و ستایش نیک از بزرگترین اسباب یاری‌گر در این زمینه است.

والله اعلم.